

KULTURNE IN SOCIALNE DIMENZIJE OBMEJNIH OBMOČIJ: PRIMER ITALIJANSKO-SLOVENSKE PREKOMEJNE REGIJE NA GORIŠKEM

Milan Bufon *

ABSTRACT

CULTURAL AND SOCIAL DIMENSIONS OF BORDERLANDS: A CASE STUDY

The article represents an attempt to explore the dimensions of border landscape on the basis of some recent theoretical and methodological geographical trends in approaching such kind of regions and in the case of a spatial part of the current Italo-Slovene transborder area – the Gorizia section. Here, the contradiction between the stability of trans-border cultural and social links and the lability of the political partition seems to be particularly sharp. As a consequence, the border population try to reproduce the traditional spatial and social milieu in which it used to live before changes in international political framework occurred. Field methods for the detection of local social and cultural trans-border relations are introduced, disclosing both the extent and qualities of the Gorizia trans-border section.

Uvod: geografija in obmejna območja

Že nekaj družbenih geografov je poskusilo podati neko "moderno" teoretično osnovo problemu definicije in razlage fenomena obmejnosti (House, 1981; Prescott, 1987; Rumley in Minghi, 1991). V tem okviru se zdi, da je v zadnjih letih odprla nove dimenzije zlasti metodologija, ki izhaja iz prostorskega vrednotenja kulturnih aspektov povezanosti obmejnih območij (Raffestin, 1981; Leimgruber, 1987). Očitno je tu v diskusiji kaj več kot zgolj meja v smislu politično-strateškega "limesa" ali vmesna transakcijska obmejna cona v golem funkcijsko-ekonomskem pogledu. Ko govorimo o socialnih in kulturnih elementih integracije in transformacije obmejnih regij, v glavnem poudarjamo povečano vlogo lokalnih ali regionalnih skupnosti v razvojnih procesih njihovih poselitvenih prostorov (Rokkan in Urwin, 1983). Medtem ko postajajo kulturni faktorji vse bolj pomembni pri razvoju posameznih regij, pa se povečuje tudi vloga kulturne pokrajine pri teritorialni identifikaciji lokalnih skupnosti (Bufon, 1992a).

* Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI), Šalež 34, Trieste – Trst 34 010, Italija

Glede na povedano je razumljivo, da je pričela tudi geografija obmejnosti posvečati več pozornosti raziskovanju velikega števila drobnih prekomejnih izmenjav, stikov in vezi, katere vzdržuje obmejno prebivalstvo pri zadovoljevanju svojih dnevnih potreb v okviru nekaterih temeljnih prostorsko relevantnih socialnih kategorij, kot so medosebni odnosi ali življenje v skupnosti, oskrba, delo, aktivnosti prostega časa ter izobraževanje. Posebno značilno in pomembno je dejstvo, da je na te aspekte prekomejnih odnosov prva opozorila ravno slovenska socialna geografija (Klemenčič in Jeršič, 1973). Izkazalo se je, da vsi ti prekomejni posegi obmejnega prebivalstva po eni strani izhajajo iz obstoječih družbenih in ekonomskih razlik med obema obmejnima območjema, po drugi pa so lahko tudi rezultat aktivnosti tega prebivalstva pri vzdrževanju tradicionalnih kulturnih in socialnih vezi, ki so se marsikje utrdile v času skupnega življenja pred pojavom politične razmejitve. Stabilnost teh prekomejnih vezi je tako v ostrem nasprotju z labilnostjo političnih sprememb, zaradi česar poskuša obmejno prebivalstvo tudi v spremenjenih političnih razmerah nekako reproducirati tradicionalni družbeno-kulturni prostor oziroma tradicionalno prostorsko vedenje. Skoraj paradoksalna se zdi zato trditev, da večji ko so bili problemi pri politični razmejitvi nekdanjih homogenih administrativnih, družbenih, ekonomskih in kulturnih regij, večje so nato možnosti, da se bo to razmejeno območje razvilo v pravo "obmejno regijo" (Bufon, 1992b).

Seveda obmejne regije ne predstavljajo docela homogenih območij, saj že prisotnost politične meje vnaša v ta prostor osnovno diskontinuiteto, ampak so "regije" zlasti po kriteriju različnih obstoječih funkcionalnih vezi, ki oblikujejo nekakšno "polje napetosti" znotraj teh območij. Vse te vezi izvirajo tako iz ekonomskih disparitet, kakor iz kulturnih afinitet med obmejnima predeloma. Medtem ko labilni značaj ekonomskih prekomejnih odnosov, ki slede sprotnemu spreminjanju valutnih tečajev, inflacijskih stopenj, kupne moči prebivalstva in drugih faktorjev, vodi interese pri zadovoljevanju svojih dnevnih potreb zdaj na eno, zdaj na drugo stran meje, pa stabilnost kulturnih in družbenih vezi omogoča in spodbuja prekomejne odnose tudi v situaciji manj odprtih mejnih režimov. Obmejne regije na ta način ponujajo precejšnje možnosti proučevanju socialnih in prostorskih integracijskih procesov, hkrati pa predstavljajo bogato okolje za analizo vsakovrstnih pregrad pri širjenju komunikacije in drugih prostorskih pojavov (Suarez-Villa et al., 1992).

Sedanje slovensko-italijansko obmejno območje med konflikti in harmonijo

Sedanja politična meja med Italijo in Slovenijo sodi nedvomno med tiste evropske mejne linije, ki so v zadnjem stoletju doživele največje spremembe v samem poteku, a tudi v oziru na njihovo strukturo in funkcijo. Še posebno od šestdesetih let dalje je to obmejno območje v skladu z evropskimi trendi po mednarodnem sodelo-

vanju razvilo nove, intenzivne oblike prekomejnih odnosov (Klemenčič in Bufon, 1991). Tako so na primer gospodarske prekomejne vezi med obmejnima območjema spodbujali že od srede petdesetih let posebni dvostranski sporazumi, ki pa se niso omejevali le na ta aspekt prekomejnega sodelovanja, ampak so pripomogli tudi k utrjevanju lokalnih vezi na kulturnem, političnem in ekološkem področju, pri čemer so posvečali vse večjo pozornost lokalnim skupnostim ter nacionalnim manjšinam.

Urbanizirana obmejna območja v okolici Gorice in Trsta v tem pogledu nudijo največje potencialne možnosti prekomejnega sodelovanja, čeprav je to njihovo funkcijo v prvem povojnem času zaviralo še nerazrešeno mejno vprašanje ter razni ideološki in nacionalni konflikti med prebivalstvom. Zaradi tega je bila mednarodna meja dokončno začrtana in sprejeta šele v osimskih sporazumih leta 1975, medtem ko se je meddržavna ekonomska menjava med tedanjo Jugoslavijo in Italijo razvila komaj po letu 1980, ko je bil podpisan pomemben trgovinski sporazum med Evropsko skupnostjo in Jugoslavijo, ki je promet med tema dvema območjema znatno liberaliziral. Tudi ta "makro" nivo prekomejnih odnosov pa je nenehno spodbujal osnovni "mikro" nivo, ki se je stabiliziral že kmalu po razmejitvi z odprtjem številnih lokalnih mejnih prehodov in dodelitvijo posebnih ugodnosti obmejnemu prebivalstvu in obmejnemu območju pri skorajda neoviranem mejnem prehajanju tako oseb kot blaga znotraj dvajset-kilometerskega obmejnega pasu. Prekomejne izmenjave so se tako še posebno okrepile okrog večjih mest v južnem obmejnem sektorju, ki pred letom 1947 ni nikoli doživel podobne razmejitve in kjer je bila zato tudi nevarnost "berlinizacije" tega urbaniziranega območja največja. Meja zaprtega tipa pa bi prav gotovo usodno vplivala na razvoj Trsta in Gorice ter njunega zaledja, ki ju je nova meja tako travmatično razdelila.

Seveda je pri ocenjevanju intenzivnosti prekomejnih odnosov mogoče uporabiti različne indikatorje (Klemenčič, 1987). Najbolj enostaven pokazatelj je že samo število mejnih prehodov v osebni in tovorni promet. Oba tipa navedenih prehodov je nato mogoče deliti še na obmejni in mednarodni promet. V tem pogledu opazimo, da slednji, kljub veliki intenzivnosti, ne vpliva odločilno na razvoj obmejnih regij, čeprav nedvomno močno učinkuje na strukturo prometnega omrežja in na mednarodni promet povezanih dejavnosti. Pač pa so z obmejnimi območji neposredno združene lokalne prekomejne transakcije, ki se v tem prostoru porajajo in končujejo. Na tej osnovi se obe obmejni območji povzujeta v obmejno regijo v pravem pomenu besede, znotraj katere obmejno prebivalstvo izvaja večino prostorsko relevantnih dejavnosti, zlasti na področju oskrbe in preživljanja prostega časa, a tudi pri vzdrževanju medosebnih stikov, dela in izobraževanja. Posebno prva dva elementa prispevata k svojstvenemu oblikovanju urbanizirane obmejne pokrajine (Klemenčič, 1981).

Zanimive so tudi nekatere opravljene raziskave (Sussi, 1973; Delli Zotti, 1982), ki so na osnovi poročanj dnevnega tiska analizirale strukturo in dinamiko lokalnih

prekomejnih stikov. Pri tem je značilno, da so se ekonomske izmenjave okrepile šele potem, ko so se utrdile medosebne prekomejne vezi. In komaj v naslednji fazi nastopajo tudi "institucionalizirane" vezi, najprej na področju športa in kulture, končno, v sedemdesetih letih, še v politiki. Prav tako se zdi očitno, da sta poznavanje sosednjega jezika in etnično prepletanje ključna faktorja za razvoj višjih in bolj intenzivnih oblik družbenih in kulturnih prekomejnih vezi oziroma integracije. Primer obmejnega območja, kjer je mogoče naleteti na vse zgoraj opisane pojave, je zlasti goriški obmejni sektor, kjer je močno prisoten mednarodni prekomejni promet, a tudi zelo dodelan sistem družbenih, gospodarskih in kulturnih lokalnih prekomejnih izmenjav, ki je pripomogel k razvoju posebnega tipa obmejne regije, katero v prvi vrsti vzdržuje samo obmejno prebivalstvo.

Proučevanje lokalnih dimenzij obmejnih regij: primer Goriške

V goriškem sektorju sedanjega slovensko-italijanskega obmejnega območja mejna linija zapušča tradicionalno usmeritev sever-jug, ki sledi najprej razvodju med Sočo in Tilmentom, nato pa toku Idrijce in ki je dolga stoletja označevala historično mejo med Avstrijo in Beneško republiko oziroma kraljevino Italijo (Valussi, 1972). Sledeč spejetemu kompromisnemu predlogu o "etničnem ravnovesju", je v tem mejnem odseku meja po vojni zavila proti vzhodu vzdolž etnično-jezikovne meje med slovenskim in romanskim, furlanskim ali italijanskim, kulturnem prostoru. Prav na Goriškem je novi meji uspelo, da se je v največji meri približala etnični meji, čeprav je tudi tu, zaradi nekaterih korektur, zlasti v smislu prepuščanja Gorice in najpomembnejših prometnic med tem mestom ter Trstom in Vidmom, del slovenskega prebivalstva ostal kot nacionalna manjšina v okviru Italije, in sicer v sami etnično mešani Gorici ter v celotnem obmejnem pasu v razdalji nekaj kilometrov južno in zahodno od nove državne meje.

Toda kriterij etnične delitve je bil v izrazitem nasprotju s tradicionalno podobo historične Goriške kot upravno in ekonomsko enotne regije, kljub notranjim kulturnim razlikam. Zaradi tega je pri razmejitvi tu prišlo do velikih težav, še posebno pri deljenju goriškega urbanega jedra, kjer je bilo le središče z zahodnim in južnim obmestjem dodeljeno Italiji, Solkan in Šempeter pa Jugoslaviji. V bistvu je bila s tem Goriška razklana kot jabolko, a docela asimetrično: jedro in manjši del jabolka je ostal v Italiji, preostali, večji del jabolka brez jedra pa je prešel k Jugoslaviji. Na ta način je center ostal brez svojega zaledja, obsežno goriško podeželje pa brez vsakršnega centra, kar je seveda popolnoma uničilo prvotno družbeno in prostorsko organizacijo tega prostora (Moodie, 1950). Ta podoba se nato, kljub postopni in ne povsem uspešni izgradnji Nove Gorice, v bistvu ni spremenila, zaradi česar so že same strukturne lastnosti tega novega obmejnega območja obe strani prisilile k sodelovanju, kar je bilo očitno že sestavljalcem mirovnega sporazuma v letu 1947, ki je

vseboval vrsto tehničnih napotkov glede usklajevanja in razreševanja nekaterih skupnih problemov. Če je torej taka razmejitev Goriške potencialno prinašala v regijo določeno mero konfliktualnosti, pa je po drugi strani postavila temelje sedanjemu intenzivnemu prekomejnemu komuniciranju. Že leta 1949 so tu na okrog 40 kilometrov dolgem mejnem odseku odprli nad 10 kmetijskih mejnih prehodov za dvolastnike, ki jih je meja oddelila od svojih zemljišč, ti mejni prehodi pa so bili z videmskimi sporazumi leta 1955 spremenjeni v splošne obmejne prehode, preko katerih se je pričel odvijati vse gostejši promet. Trenutno je v Goriški obmejni regiji kar 17 mejnih prehodov: pet izmed teh so dejansko urbani prehodi, ki omogočajo neposredne vezi med goriškim in noogoriškim urbanim območjem, preostali pa so večinoma mejni prehodi lokalnega tipa, saj sta tu prisotna le dva večja mednarodna prehoda, ki skupaj beležita preko 5 milijonov potniških prehodov letno, podoben obseg prometa pa je mogoče zaznati tudi preko obmejnih prehodov.

Obseg prekomejnega prometa nam seveda prikazuje le grobe okvire obstoječih prekomejnih vezi in odnosov. Da bi dobili natančnejše informacije o kvalitativnih aspektih teh stikov, pa potrebujemo nekoliko bolj poglobljen pristop. Zaradi tega je bil pred kratkim zaključen poseben raziskovalni projekt, ki je v obmejnem območju Goriške proučeval lokalne prekomejne interakcije, predstave, ki jih ima obmejno prebivalstvo o obmejnosti ter stopnjo strukturne sorodnosti med obema obmejnima območjema. V nadaljevanju bomo prikazali nekaj značilnejših izsledkov o tem, kar bi lahko imenovali "življenje ob meji" (Bufon, 1993). Predvsem gre naglasiti, da je glede tega raziskovalnega področja ugotovljene rezultate mogoče razdeliti v tri večje skupine, in sicer:

- osnovno strukturo prekomejnih vezi;
- elemente in motivacije prekomejnih odnosov ter njihov vpliv na prostorsko organizacijo obmejnega območja;
- kulturno dimenzijo prekomejne integracije in vrednotenje obmejnega prostora.

Dober indikator tiste osnovne strukture, ki omogoča in spodbuja prekomejno komunikacijo, je mogoče ugotoviti v prisotnosti bolj ali manj razvitega sistema osebnih prekomejnih vezi. Te vezi smo opredelili z deležem intervjuvanih na obeh straneh meje, ki so izjavili, da so v ta tip prekomejnih odnosov vključeni. Ugotovili smo tako, da velika večina obmejnega prebivalstva (81% v italijanskem ter 86% v slovenskem obmejnem pasu) ima onkraj meje vsaj enega sorodnika, še višji pa je delež tistih, ki imajo tam vsaj enega znanca (toda "standardno" število navedenih znancev preko meje znaša kar od deset do petdeset). Še več: kar 40% vprašanih na obeh straneh meje je povedalo, da večji del ali celo večina njihovih znancev živi v sosednjem obmejnem območju. Prostorska struktura teh medosebnih vezi nam pokaže, da, sodeč po navedbah, približno 65% sorodnikov in okrog 75% znancev živi v bližnjem prekomejnem pasu, se pravi ne dlje kot 5 kilometrov od mejne črte.

Zgoraj prikazana situacija osnovnih prekomejnih vezi je razumljivo zelo ugodna za razvijanje prekomejnih transakcij, kakor je razvidno tudi iz podatka, da 68% vprašanih na slovenski strani ter 53% na italijanski obiskuje prekomejne kraje vsaj enkrat tedensko, 45% oseb v slovenskem obmejnem pasu ter 20% oseb v italijanskem pa mejo prehaja celo vsak dan ali vsaj dvakrat tedensko. Razlike med obema obmejnima deloma označujejo različne motivacije v prekomejnem gibanju: prebivalci slovenskega obmejnega pasu so v veliko večji meri vključeni v redni, skorajda dnevni prekomejni promet ob delavnikih (60% vseh opravljenih prehodov meje tega prebivalstva), medtem ko njihovi sosede v Italiji mejo prehajajo povečini konec tedna (53% vseh opravljenih prehodov te grupe). Med motivacijami za obisk sosednjih krajev smo opredelili sedem osnovnih skupin, in sicer:

- obisk sorodnikov/znancev;
- oskrba;
- obisk gostiln/restavracij;
- oskrba z bencinom;
- delo;
- izlet;
- drugi vzroki.

Kakor je razvidno iz priloženega grafikona, je mogoče nekatere izmed navedenih motivacij enakovredno zaznati na obeh straneh meje (obisk sorodnikov/znancev), nekatere so bolj poudarjene le na eni strani obravnavanega obmejnega območja ("oskrba" med vprašanimi na slovenski strani, "izlet" med onimi na italijanski strani) in, končno, nekatere izmed teh motivacij se omenjajo le v enem od obeh obmejnih delov ("obisk gostiln/restavracij" ter "oskrba z bencinom" le v Italiji; "delo" pa le v Sloveniji). Glede kategorije "delo" velja poudariti, da je bilo tu upoštevano le plačano delo, medtem ko smo delo dvolastnikov na svojih zemljiščih v sosednjem obmejnem pasu vključili med "druge vzroke" prekomejnega obiska. Kljub temu izhaja iz odgovorov, da kar tretjina vprašanih na slovenski strani dela v Italiji, skorajda vsi pa tu tudi opravljajo nakupe. Na drugi strani vprašani pri obisku Slovenije navadno kombinirajo različne dejavnosti prostega časa: obisk sorodnikov/znancev, oskrbo, izlet, nakup bencina ter obisk kakega gostinskega objekta. Na osnovi različno motiviranih mejnih prehodov lahko nazadnje tudi določimo okvirno funkcionalno strukturo obeh obmejnih delov.

Na ta način opazimo, da slovenski del obravnavanega obmejnega ozemlja prevzema v glavnem funkcijo rekreacijskega in oskrbnega (zlasti glede nekaterih prehrambenih artiklov kot so meso, kruh in mleko ter bencina) območja, medtem ko italijanski del oziroma njegovi urbani centri izkazujejo dokajšnjo prekomejno privlačnost v zaposlitvenem in nakupovalnem pogledu. Toda ob funkcijski lahko opravimo tudi natančnejšo prostorsko opredelitev obsega Goriške obmejne regije. Pri

tem vidimo, da z izjemo dveh funkcionalnih kategorij oziroma motivacij ("delo" in "obisk sorodnikov/znancev"), kar 90% navedenih krajev leži v neposredni bližini mejne črte. To je seveda razumljivo, če pomislimo, da je v tem neposrednem obmejnem pasu locirana večina urbanih centrov in za prekomejni promet namenjenih objektov (pri tem mislimo zlasti na bencinske črpalke, "duty free" trgovine, mesnice in markete, na katere v Sloveniji naletimo v prvem obmejnem kraju ali kar takoj za mejo). Najdlje segajo pri obisku sosednjih krajev v okviru širšega območja Goriške obmejne regije, ki vključuje Pokrajino Gorica v Italiji ter občino Nova Gorica v Sloveniji, ali celo obeh "makro" sistemov Slovenije in Furlanije-Julijske krajine vprašani na italijanski strani pri izletih in obiskovanju sorodnikov, vprašani na slovenski strani pa zaradi dela in nakupov, saj se večja zaposlitvena in nakupovalna središča nahajajo v bližnji videmski pokrajini. Sicer pa je iz navedenih odgovorov mogoče v splošnem razbrati, da je akcijski radij oziroma prostorska mobilnost prebivalstva italijanskega dela Goriškega obmejnega pasu nekoliko večja, kakor med njihovimi sosedi v Sloveniji, in sicer tako znotraj lastnega kot prekomejnega ozemlja.

Glede kulturnih faktorjev prekomejne integracije, sodi znanje sosednjega jezika prav gotovo med pomembnejše. V Goriški obmejni regiji, oziroma v njenem ožjem obmejnem pasu, bi bil zaradi tukajšnje skorajda homoetnične strukture že slovenski monolingvizem zadosten za razvijanje prekomejnih odnosov. Seveda pa prekomejni stiki povečini presegajo to kulturno mejo, tako da je vanje vključena ne le slovenska, ampak tudi druge tu živeče etnične skupine, se pravi furlanska in italijanska. Ne preseneča zato, če znotraj obravnavanega obmejnega pasu kar 85% vprašanih pozna tako slovenski kot italijanski jezik. Toda v območju, ki je doživelo tolikšne politične in družbene spremembe, je tudi diahrona analiza zelo zgovorna. Vpliv pojava meje je tako mogoče razbrati v rahlem porastu monolingvizma na obeh straneh mejne črte (od 12% na 17%), medtem ko je vpliv sprememb posebno opazen v občutnem upadu furlanščine med generacijo staršev in generacijo otrok (od 43% na 16%) povprašanega. Na ta način je nekdanja tradicionalna bogata lokalna jezikovna praksa v tem obmejnem območju (tretjina oseb starejše generacije je bila trojezična in enakovredno uporabljala slovenščino, furlanščino in italijanščino) močno zabrisana in je prav gotovo ne more nadomestiti niti porast šolske angleščine (od 3% na 37%) ob stabilni nemščini, katero govori ali razume približno 15% oseb obeh generacij.

Zaradi splošno razširjene dvojezične prakse lahko upravičeno pričakujemo tudi dokaj visoko stopnjo prekomejnega pretoka informacij. Dejansko le 8% vprašanih ne prejema nobenih informacij o dogajanjih na sosednjem ozemlju; približno polovica intervjuvanih se o teh dogodkih informira preko radia ali časopisov, kar 90% pa preko televizije. Sosednja informativna sredstva spremlja tako dnevno 84% vprašanih na slovenski in 58% na italijanski strani, razliko pa je mogoče pripisati različni prekomejni privlačnosti najpomembnejšega medija, televizije, saj italijanskim pro-

gramom dnevno sledi 76% vprašanih v slovenskem delu Goriškega obmejnega pasu, slovensko televizijo pa gleda le 49% vprašanih na italijanski strani tega pasu.

V zaključku lahko trdimo, da obstaja v Goriški obmejni regiji nekaj pomembnih razlik v smislu ekonomskih odnosov, a tudi nekaj pomembnih sorodnosti v kulturnih in družbenih odnosih. To hipotezo nekako potrjujejo še skorajda enake predstave, ki jih obmejno prebivalstvo ima do svojih sosedov in sosednjega ozemlja. Pri tem opažamo visoko stopnjo kulturne homogenosti, kljub manjšim odmikom v semantičnih profilih. Vprašani sodijo tako, da je italijanski del Goriške nekoliko bolj centralen in bogat od slovenskega, oba dela pa označuje dokajšnja prijetnost, slikovitost, čistost in raznolikost. Zanimivo je, da so skorajda iste rezultate ugotovili tudi pri proučevanju švicarsko-italijanskega obmejnega območja (Leimgruber, 1987), ki je bilo zato označeno kot kulturno homogeno in integrirano, čeprav je sorodnost obeh obmejnih delov na Goriškem celo še bolj poudarjena.

Kljub temu pa vendarle obstajajo tudi nekatere razlike pri ocenjevanju bodočih prekomejnih stikov: kar 81% vprašanih v Sloveniji ter 58% v Italiji sodi, da gre te stike še okrepiti tako v gospodarskem kot kulturnem pogledu, medtem ko 22% vprašanih v Italiji ter samo 3% v Sloveniji meni, da bi bilo pri prekomejnem prometu potrebno opraviti nekatere omejitve. Toda obdobje, v katerem je bila opravljena raziskava (december 1991 – junij 1992) je bilo zaradi komaj zaključenega procesa osamosvajanja Slovenije po vojnem konfliktu tudi nenavadno kritično, kar gre pri vrednotenju teh navedb seveda upoštevati. Navsezadnje pa je v tem pogledu zelo zgovorno dejstvo, da je tedaj večina intervjuvanih na obeh straneh meje sodila, da osamosvojitve Slovenije ni bistveno spremenila ustaljenih prekomejnih odnosov.

Na prekomejne stike tako po mnenju vprašanih veliko bolj vpliva kontinuiteta lokalnega sožitja kakor pa politične in druge diskontinuitete v "makro" sistemu. Dejansko bi lahko to mnenje prevzeli kot zelo verodostojno razlago oziroma primeren vzrok za osnovno stabilnost socialnih in kulturnih dimenzij v tej prekomejni regiji.

Zaključek

Članek prikazuje, kako obmejna območja povečini opredeljuje bolj njihova predhodnost ali sorodnost kakor pa delitvena logika. Slovensko-italijanski primer pri tem dobro ilustrira navidez protisloven proces v obmejnih prostorih: kjer so bile zaradi tradicionalne socialne in kulturne homogenosti teh prostorov težave ob razmejnitvi največje, pa se isti faktorji izkažejo kot najbolj odločilni pri kasnejšem morebitnem razvoju takih obmejnih območij v "prekomejne regije". Prav tako je iz koncepta obmejnosti, kakršen izhaja iz opravljenega pregleda, očitno, da je politični ali ekonomski "makro" pristop pri proučevanju obmejnih prostorov nezadosten. Po drugi strani pa lahko tako obseg kot funkcionalno in kvalitativno strukturo obmejnih regij odkrijemo iz analize kulturnih in socialnih elementov prekomejnih odnosov. Veliko

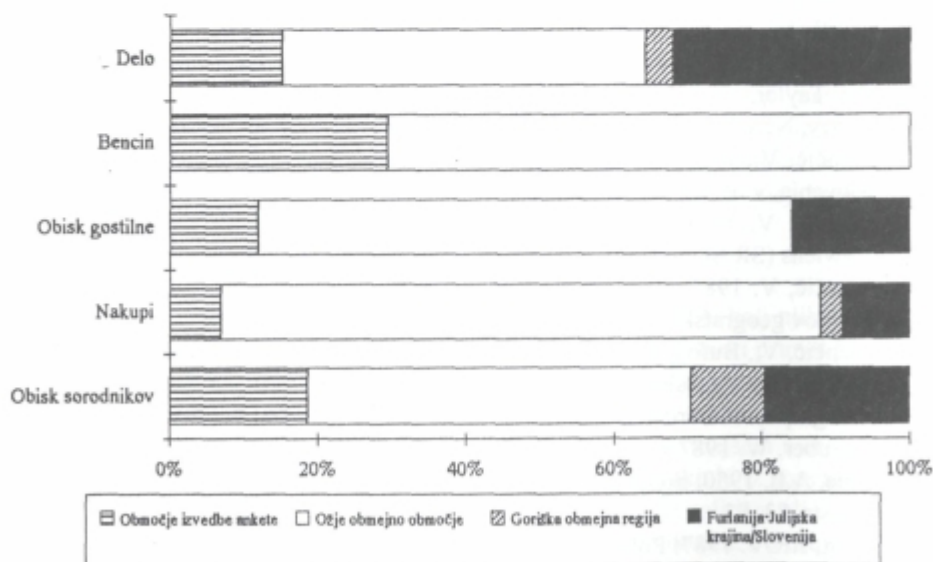
število drobnih prekomejnih stikov, katere vzdržuje obmejno prebivalstvo, izhaja predvsem iz prostorske mobilnosti tega prebivalstva pri zadovoljevanju svojih dnevnih potreb v okviru nekaterih temeljnih socialnih kategorij kot so oskrba, delo, preživljanje prostega časa, življenje v skupnosti ali celo izobraževanje. Obenem pa vse te vezi izražajo ustaljeno teritorialno vedenje oziroma ohranjajo tradicionalni skupni kulturni prostor obmejnega prebivalstva. Oba pojava sta spričo njihove stabilnosti in persistence do sprotnih političnih sprememb v bistvu indiferentna. Geografija obmejnosti pri odkrivanju teh in sorodnih dimenzij obmejnih območij nedvomno prevzema pomembno vlogo v procesu "humanizacije" tradicionalnega geografskega pristopa do meja in mejnih vprašanj in prispeva k sodobnemu razumevanju in vrednotenju kulturnega bogastva in raznolikosti v svetu.

Literatura:

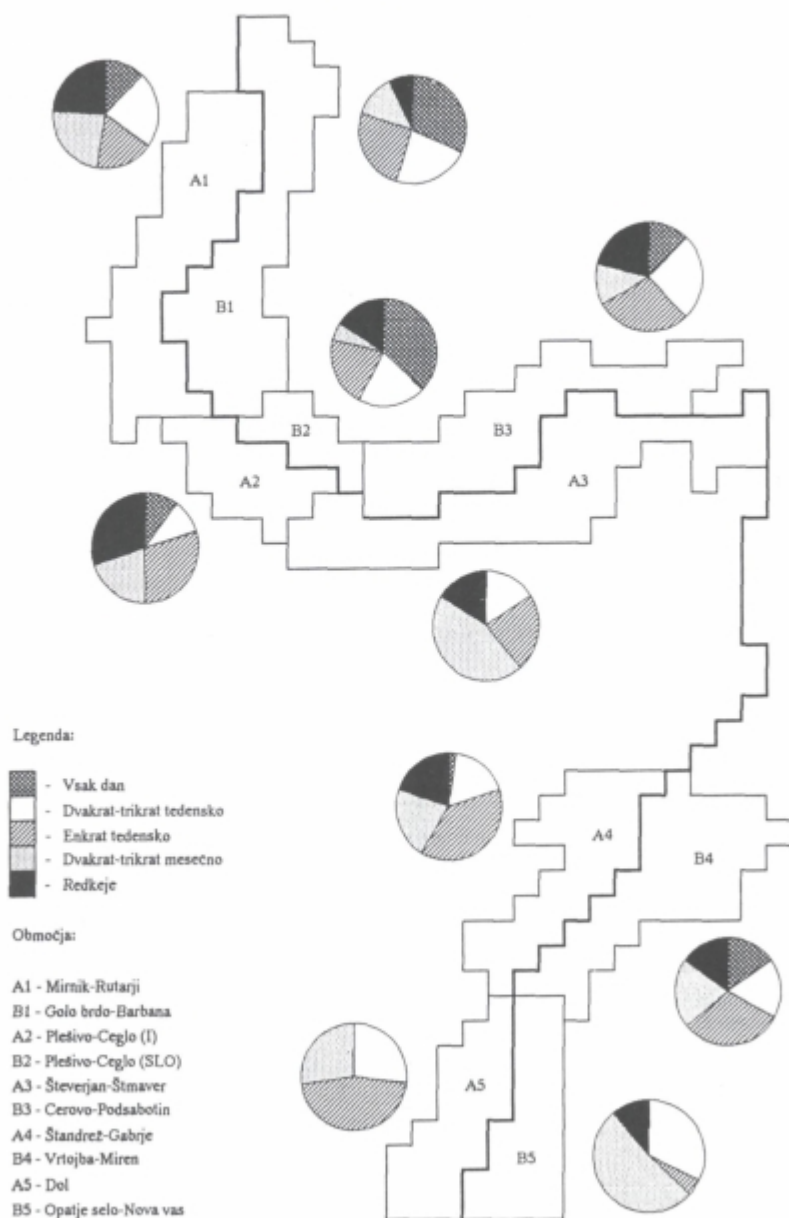
- Bufon, M. 1992a: Prostorska opredeljenost in narodna pripadnost, ZTT, Trst.
- Bufon, M. 1992b: Geografija obmejnosti: da ali ne?, *Geographica Slovenica* 23, str. 345–61, Ljubljana.
- Bufon, M. 1993: Življenje ob meji: prekomejne vezi in vrednotenje obmejnosti na Goriškem, Zvezki SLORI 121, SLORI, Trst.
- Delli Zotti, G. 1982: Transnational relations in a border region: the case of Friuli-Venetia Julia, v: R. Strassoldo in G. Delli Zotti, (eds.), *Cooperation and Conflict in Border Areas*, str. 25–61, Angeli, Milano.
- House, J.W. 1981: Frontier studies: an applied approach, v: A.D. Brunett in P.J. Taylor, (eds.), *Political Studies from Spatial Perspectives*, str. 291–312, Wiley, New York.
- Klemenčič, V., Jeršič, M. 1973: Topical problems of open boundaries: the case of Slovenia, v: R. Strassoldo, (ed.), *Confini e regioni*, str. 123–34, ISIG, Trieste.
- Klemenčič, V. 1981: Die Kulturlandschaft im nordwestlichen Grenzgebiet Jugoslawiens (SR Slowenien), *Regio Basiliensis* 22, str. 217–31.
- Klemenčič, V. 1987: Državne meje na območju SR Slovenije in obmejna območja kot nov geografski fenomen, *Razprave in gradivo* 20, str. 57–79.
- Klemenčič, V., Bufon, M. 1991: Geographical problems of frontier regions: the case of the Italo-Yugoslav border landscape, v: D. Rumley in J.V. Minghi, (eds.), *The Geography of Border Landscapes*, str. 86–103, Routledge, London.
- Leimgruber, W. 1987: *Il confine e la gente*, Lativa, Varese.
- Moodie, A.E. 1950: Some new boundary problems in the Julian March, *Transactions* 16, str. 83–93.
- Prescott, J.R.V. 1987: *Political Frontiers and Boundaries*, Allen & Unwin, London.
- Raffestin, C. 1981: Les notions de limite et de frontiere et la territorialité, *Regio Basiliensis* 22, str. 119–27.

- Rokkan, S., Urwin, D.W. 1983: *Economy, Identity, Territory*, SAGE, London.
- Rumley, D., Minghi, J.V. 1991: The border landscape concept, v: D. Rumley in J.V. Minghi, (eds.), *The Geography of Border Landscapes*, str. 1–14, Routledge, London.
- Suarez-Villa, L., Giaoutzi, M., Stratigea, A. 1992: Territorial and border barriers in information and communication networks: a conceptual exploration, *TESG 83/2*, str. 93–105.
- Sussi, E. 1973: L'emergenza della regione transfrontaliera Alpe-Adria: transazioni "pubbliche" tra Carinzia, Friuli-Venezia Giulia e Slovenia, v: R. Strassoldo, (ed.), *Confini e regioni*, str. 135–46, ISIG, Trieste.
- Valussi, G. 1972: *Il confine nordorientale d'Italia*, Lint, Trieste.

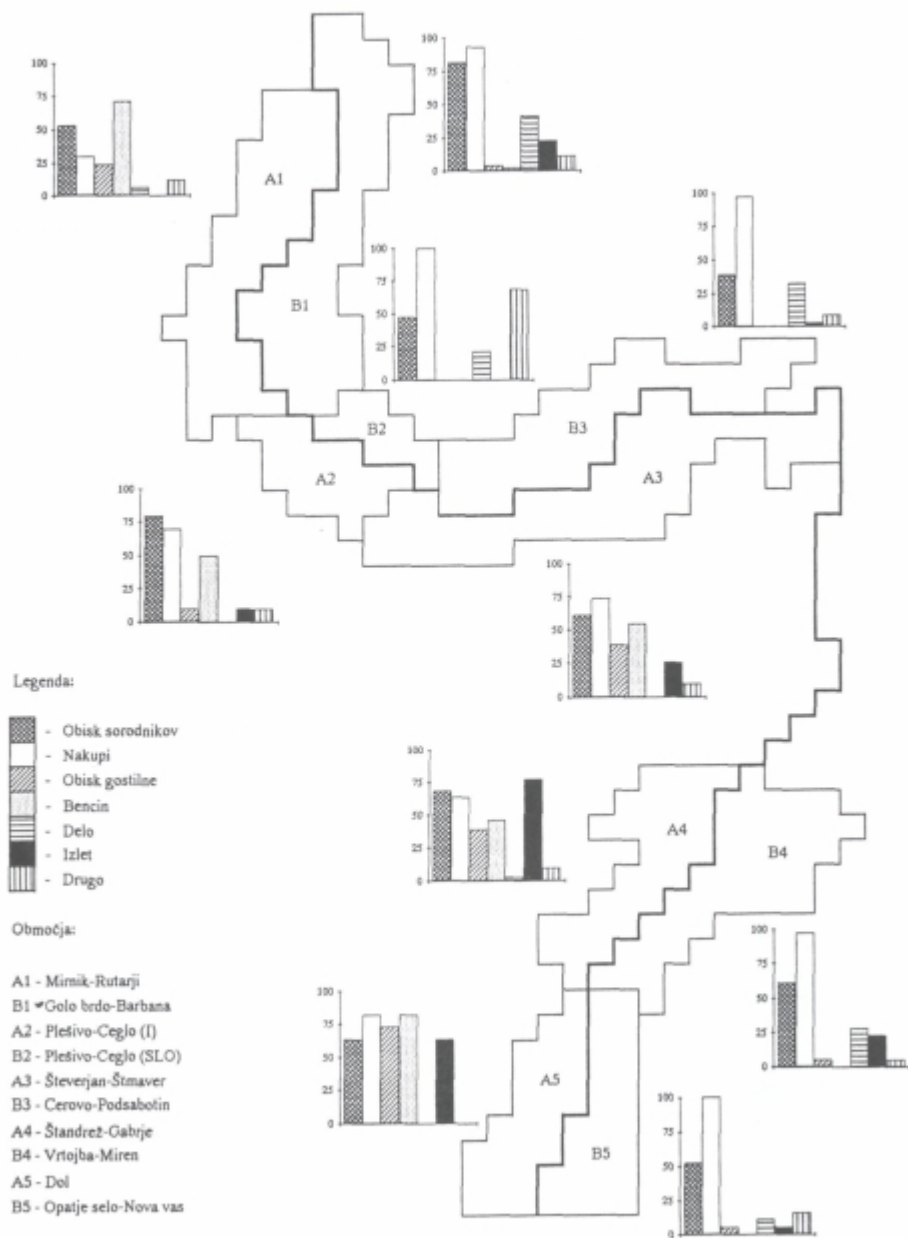
DEJANSKI OBSEG AKCIJSKEGA RADIJA OBMEJNEGA PREBIVALSTVA
PRI IZVAJANJU NEKATERIH TEMELJNIH PROSTORSKIH FUNKCIJ PRI
PREKOMEJNEM GIBANJU

POGOSTOST OBISKA SOSEDNIH PREKOMEJNIH KRAJEV PO
OBMEJNIH ODSEKIH

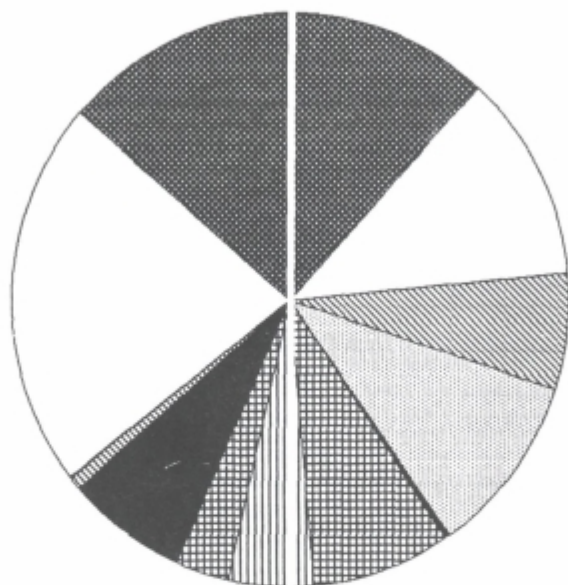
MOTIVI OBISKA SOSEDNIH PREKOMEJNIH KRAJEV PO OBMEJNIH ODSEKIH

FUNKCIJSKA STRUKTURA OBMEJNIH OBMOČIJ PO NAVEDENIH
MOTIVIH OBISKA PREKOMEJNIH KRAJEV

Italijansko obmejno območje

Slovensko obmejno območje

STRUKTURA AKCIJSKEGA RADIJA GORIŠKEGA PREBIVALSTVA V OKVIRU ITALIJANSKEGA IN SLOVENSKEGA OZEMLJA

